

Stanovisko Národního ústavu odborného vzdělávání k návrhu *profesního standardu kvality učitele* zpracovaného pracovní skupinou MŠMT

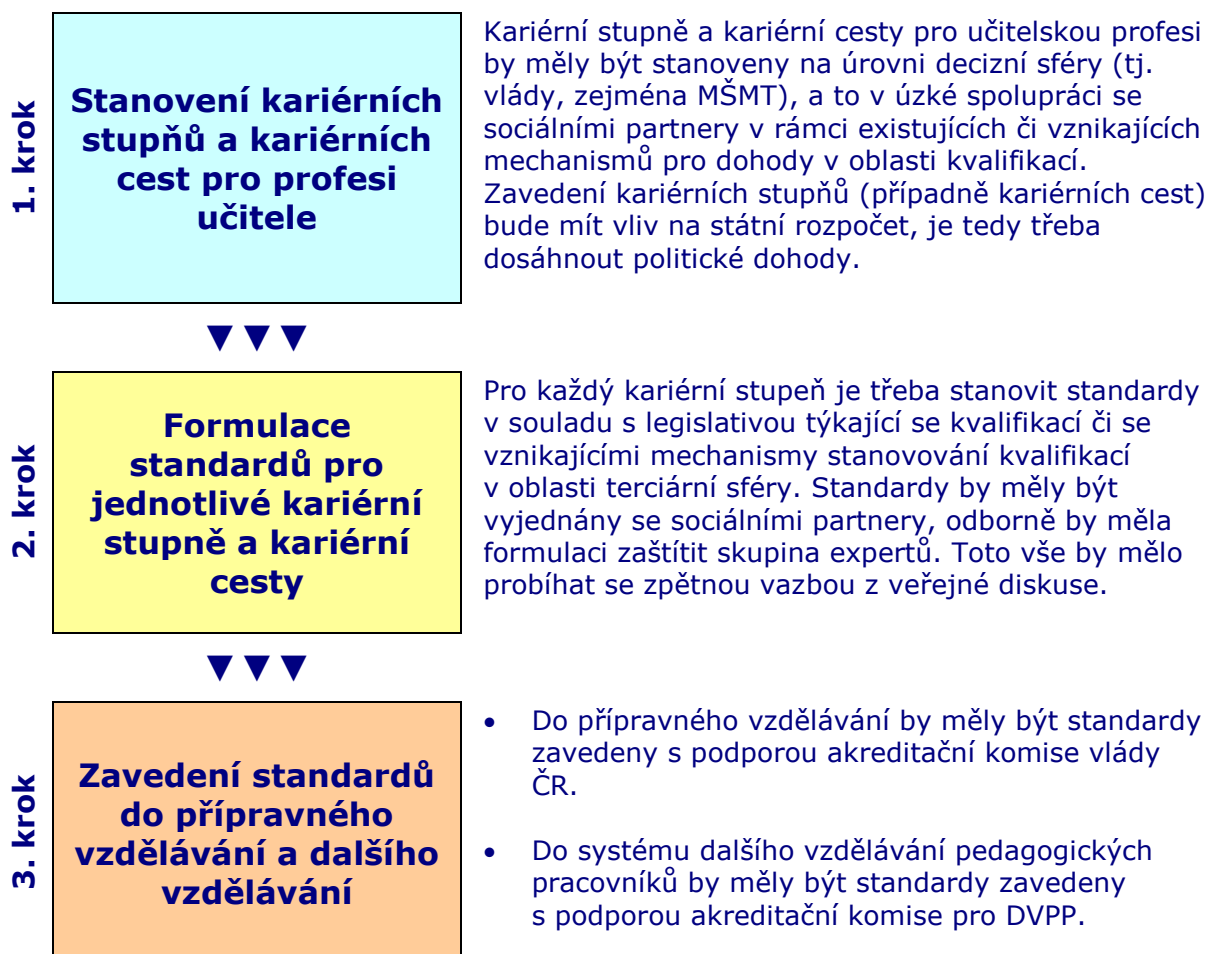

zpracováno skupinou pracovníků NÚOV 10. 5. 2009

Oceňujeme dosavadní přínos pracovní skupiny pro tvorbu profesního standardu kvality učitele. Existenci těchto standardů považujeme za důležitý předpoklad profesionalizace učitelského povolání. Jsme přesvědčeni, že jejich uplatňování bude mít pozitivní vliv na kvalitu vzdělávání ve školách.

V tomto dokumentu navrhujeme postup pro další vývoj a zavádění standardů. V první části textu formulujeme základní kroky, které je potřeba učinit, aby tvorba standardů byla v souladu s požadavky sociálních partnerů, s legislativou, se závazky ČR vůči Evropskému společenství a s poznatky o profesi. V druhé části uvádíme komentáře k jednotlivým navrhovaným krokům. Neuvádíme stanovisko k samotnému textu standardu, protože se domníváme, že je nejprve nutné stanovit způsob vzniku standardů.

A. Návrh postupu pro vyjednání, formulaci a zavedení standardů

B. Komentáře k jednotlivým krokům

1. krok: Stanovení kariérních stupňů (případně kariérních cest) pro profesi učitele

V rámci probíhající diskuse k návrhu standardu i v souvisejících vyjádřeních politiků a pracovníků MŠMT se opakovaně objevuje koncept kariérních stupňů. Je zmiňována i možnost zavedení atestací¹. Tyto záměry nejsou nové, již v minulosti byly několikrát rozpracovávány a diskutovány².

Podporujeme zavedení transparentního kariérního systému, který je provázaný s platovým postupem. **Domníváme se, že každý kariérní stupeň³ by měl být definován uceleným souborem kompetencí, tedy standardem. Je tedy logické nejprve vyjednat a stanovit kariérní stupně, a teprve poté formulovat pro jednotlivé stupně standardy.** Dále se domníváme, že kariérní systém by měl mít více dimenzí (např. horizontální i vertikální dimenzi), proto vedle pojmu *kariérní stupeň* pracovně používáme i pojem *kariérní cesta*⁴. Kariérní cesty lze také chápat jako soubor možností, jak dosáhnout určitého kariérního stupně, včetně možnosti ověřování a uznávání výsledků předchozího učení.

Rozhodnutí o kariérním systému pro učitelskou profesi má závažné důsledky, zejména z hlediska státního rozpočtu, mělo by být proto učiněno konsensuálně.

Dohoda o kariérních stupních, resp. kariérních cestách by měla být učiněna v souladu:

- s požadavky sociálních partnerů, zejména zaměstnavatelů učitelů,
- s ekonomickými možnostmi,
- s aktuálními poznatky o profesi učitele,
- se strukturou vysokoškolského studia⁵,
- s *Doporučením Evropského parlamentu a Rady o zavedení evropského rámce kvalifikací pro celoživotní učení* ze dne 23. 4. 2008⁶.

Tento konsensus by měl být dosažen s přihlédnutím k současné legislativě, ale z principu s ní nemusí být v souladu, neboť do oblasti učitelské kvalifikace může vnést podstatnou koncepční změnu. Naplnění záměru je ovšem možné až po novelizaci legislativy.

2. krok: Formulace standardů pro jednotlivé kariérní stupně a kariérní cesty

Pro formulaci standardů pro jednotlivé kariérní stupně doporučujeme využívat mechanismů vznikající Národní soustavy kvalifikací pro terciární sféru a komplexního systému, který je stanoven zákonem 179/2006 Sb., o uznávání výsledků dalšího vzdělávání, a to zejména tzv. *Národní soustavy kvalifikací (NSK)*⁷, jejímž správcem ze zákona je Národní ústav odborného vzdělávání. Je třeba zároveň využít všech relevantních poznatků:

- vznikající *Národní soustavy kvalifikací pro terciární vzdělávání* (subsystém NSK)⁸,
- tzv. *Národní soustavy povolání (NSP)* a *Integrovaného systému typových pozic (ISTP)*.

Doporučujeme ustanovit *sektorovou radu*⁹ pro vzdělávání, která by se stala základnou pro formulování standardů pro jednotlivé dohodnuté stupně kariérního

systemu učitel'ské profese. Poté je možné postupovat ve smyslu zákona 179/2006 Sb., zejména § 7, který upravuje proces schvalování a změn kvalifikačních standardů, vymezuje pravomoci MŠMT, NÚOV, MPSV, dalších ministerstev a Národní rady pro kvalifikace¹⁰.

Aplikace zákona 179/2006 Sb. pro formulaci standardu pro učitele
Formulace tzv. kvalifikačních standardů a hodnoticích standardů pro profesi učitele bude velmi obtížným odborným problémem. Dosud byly řešeny kvalifikace pouze na úrovni řemesel a služeb. Vysoce kvalifikované profese (např. učitel, lékař, právník, architekt, sociální pracovník, manažer atd.) s jejich komplexností nelze jednoduchým způsobem rozčlenit na dílčí kvalifikace. Domníváme se však, že i přes tuto obtížnost je třeba hledat řešení v rámci Národní soustavy kvalifikací, resp. Národní soustavy kvalifikací pro terciární vzdělávání.

Pro etapu tvorby standardů doporučujeme velmi pečlivě připravit pravidla pro formulaci kompetencí a hodnoticích kritérií, které budou tvořit základ standardů. Kompetence by měly vyjadřovat komplex znalostí, dovedností, postojů a hodnotových orientací potřebných k výkonu dané práce. Hodnoticí kritéria by měla stanovovat konkrétní úkoly (činnosti) pracovníka, při jejichž vykonávání je schopen prokázat, že stanovenými znalostmi, dovednostmi a postoji disponuje. Hodnoticí kritéria tedy musí umožňovat ohodnotit transparentním způsobem výkon profesních činností. Doporučujeme využívat postupů založených na formulaci výsledků učení.

3. krok: **Zavedení standardů do přípravného vzdělávání a dalšího vzdělávání**

Profesním (kvalifikačním a hodnoticím) standardům je připisováno několik základních funkcí. Návrh pracovní skupiny MŠMT mimo jiné uvádí, že „*standard slouží k tomu, aby bylo možné plánovat a realizovat účinné přípravné i další vzdělávání v souladu s vyjednanými a společně přijatými požadavky profese*“.

Právě z tohoto důvodu navrhujeme vznik diferencovaných standardů pro různé úrovně, které budou schopny prostřednictvím kompetencí rozlišit úroveň pro získání kvalifikace (přípravné vzdělávání) na jedné straně a úroveň pro rozvíjení, udržování, doplňování kvalifikace včetně získávání specializací (další vzdělávání) na straně druhé. Dále doporučujeme diferencovat standardy pro různé učitel'ské subprofese, neboť povaha práce učitelů v různých typech a stupních vzdělávání má výrazná specifika. Variantní standardy by tak mohly vzniknout např. pro tyto kategorie: učitel 1. stupně základní školy, učitel všeobecně vzdělávacích předmětů, učitel odborného výcviku či učitel odborných předmětů.

Tím bude vytvořen předpoklad k transformaci kvalifikačních standardů do standardů vzdělávacích, na jejichž základě jednotliví vzdělávatelé zpracují vzdělávací programy (analogicky k procesu transformace profesních profilů do profilů absolventů vzdělávacích programů). Zodpovědnost státu za kvalitu vzdělávání učitelů se tedy bude projevovat v procesu akreditací vzdělávacích programů. Klíčovou roli sehrají tak akreditační komise.

Poznámky

¹ V praxi existují různé typy atestací. V našem kontextu je pravděpodobně nejčastěji chápán pojem atestace jako ověření způsobilosti pro vysoce kvalifikované profese, a to po několika letech praxe a vzdělávání se. Např. lékaři musí absolvovat povinně první atestaci po několika letech praxe. Druhá atestace ověřuje způsobilost k specializovaným činnostem.

² Modely profesionalizace učitelů jsou u nás systematicky rozvíjeny nejpozději od 60. let minulého století. Z nedávné doby lze zmínit modely diskutované v rámci projektu MŠMT „Učitel“, dále rozvojový projekt MŠMT „Příprava standardu učitelské kvalifikace“, ukončený v r. 2002, a výstupy výzkumného záměru PedF UK „Rozvoj národní vzdělanosti a profesionalizace učitelů v evropském kontextu“ (1999 – 2003). Na základě posledně jmenovaného projektu vznikla publikace Jaroslavy Vašutové „Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu“, která podstatným způsobem obohacuje diskusi o profesních standardech pro učitele (Paido, 2004).

³ Kariérní stupně lze definovat různým způsobem, pro jejich zavedení je potřeba dosáhnout konsensu. Lze například uvažovat o stupních navazujících na titul bakaláře, magistra a na první a druhou atestaci. Tuto lineární kariéru by mohly doplňovat kariérní cesty vedoucí k různým specializacím.

⁴ Pojem *kariérní cesty* používáme jako pracovní pojmenování pro horizontální možnosti učitelovy kariéry. Je totiž třeba vzít v úvahu, že se v praxi škol vyskytuje žádoucí dělba práce, která vyžaduje specializované kompetence. Může jít například o pozici koordinátora tvorby a realizace ŠVP, koordinátora prevence, výchovného poradce, uvádějícího učitele atd.

⁵ Vysokoškolské studium je strukturováno do tří stupňů. Pro přípravu na učitelkou profesi jsou relevantní bakalářský a magisterský stupeň. To se zatím nepromítá do kariéry učitelů, příprava nového kariérního systému by tedy měla vzít tyto procesy v úvahu.

⁶ ČR toto doporučení Evropského parlamentu a Rady akceptovala a přijala tím závazek pro adaptaci tzv. evropského rámce kvalifikací do národního systému kvalifikací. Jedno z doporučení zní: „*EP a ER doporučují členským státům, aby do roku 2010 uvedly své vnitrostátní systémy kvalifikací do vztahu s evropským rámcem kvalifikací, především stanovením průhledných odkazů mezi vlastními úrovněmi kvalifikací a úrovněmi evropského rámce kvalifikací*“ (upraveno).

⁷ V § 3 zákona 179/2006 Sb. se uvádí: „Seznam úplných kvalifikací rozlišovaných, potvrzovaných a uznávaných na území České republiky schvaluje, mění a zrušuje ministerstvo (MŠMT) a zveřejňuje je v Národní soustavě kvalifikací.“

⁸ Pracovníci odboru vysokých škol MŠMT a Centra pro studium vysokého školství připravili v roce 2008 materiál „Národní soustava kvalifikací pro terciární vzdělávání: Úvod do diskuse“, který předkládá některé varianty řešení využitelné při přípravě standardů pro učitele. Záměr vytvořit NSK terciárního vzdělávání (NSK TV) se v současné době projednává v Národní radě pro kvalifikace, která na svém posledním zasedání v prosinci 2008 doporučila „zahájit intenzivní jednání směřující k nalezení souladu soustav NSK a NSK TV.“

⁹ Tvz. *sektorové rady (SR)* vznikaly v rámci projektu Národní soustava povolání (MPSV) a dosud pracují. Jejich činnost úzce navazuje na tvorbu Národní soustavy kvalifikací. Existují např. SR pro automobilový průmysl, SR elektrotechnická, SR nábytkářů atd. V SR jsou zastoupeni významní zaměstnavatelé daného sektoru, představitelé profesních sdružení, cechů a odborníci z daného oboru, zaměstnanci (odborníci), jednotlivá ministerstva, vzdělávatelé, Národní ústav odborného vzdělávání, servisně-poradenské společnosti. V kompetenci SR je mimo jiné příprava standardů pro povolání a kvalifikace.

¹⁰ § 7, odst. 2: „*Návrh kvalifikačního standardu nebo jeho změny připravuje Ústav (Národní ústav odborného vzdělávání) ve spolupráci s Národní radou pro kvalifikace, Ministerstvem práce a sociálních věcí a předkládá je ministerstvu (MŠMT) ke schválení. Ústav při přípravě spolupracuje rovněž s profesními komorami, zájmovými a profesními sdruženími, organizacemi zaměstnavatelů, odbornými společnostmi, sdruženími právnických osob vykonávajících činnost škol zapsaných do rejstříku škol a školských zařízení a reprezentací vysokých škol.*“